

BYLO, NEBYLO?

O K O M U N I S T I C K Ý C H Č A S E C H

P Ř Í B Ě H Y B E Z P R Á V Í

© Člověk v tísni, o. p. s.
Všechna práva vyhrazena
ISBN: 978-80-7591-029-5

ŽÁDNÍ BEZDOMOVCI, LEVNÉ BYDLENÍ PRO KAŽDÉHO?

📷 Lubomír Kotek

Panelák, lidově občas přezdívaný králíkárna. Za každým oknem žil občan-pracující, za každým oknem do obývacího stála stejná sektorová stěna, které vévodila televize, na níž bylo možno sledovat dva cenzurované programy. Přítomnost komunistických symbolů – srp a kladiva, rudé hvězdy nebo sochy rudoarmějce – byla ovšem nebytná: připomínaly pracujícím, komu vděčí za všechny výtobytky.

ŽÁDNÍ BEZDOMOVCI, LEVNÉ BYDLENÍ PRO KAŽDÉHO?

Státní orgány komunistické ČSSR řídily a spravovaly prakticky všechno, tedy také bydlení. Soukromí majitelé činžovních domů byli prohlášeni za „vykořisťovatele“, stát jim domy jednoduše sebral a bytový fond pak obstarával prostřednictvím okresních, resp. obvodních podniků bytového hospodářství (OPBH). Nejvíc městských lidí žilo právě v nájemních bytech, občané směli vlastnit jen rodinné domky, chaty a chalupy, směli se též spojovat v bytových družstvech. Bytů byl setrvalý nedostatek, státní správa nefungovala, tudíž se s bydlením podloudně kšeftovalo. Stejně jako se vším ostatním.

Získat oficiální cestou nájemní smlouvu na byt (tehdy se jí říkalo „dekret“) šlo jen přes pořadník na úřadě, což trvalo ve větších městech třeba i deset patnáct let, někdy víc. Žadatel mohl proces urychlit pouze tím, že si obstaral protekci, případně uplatil příslušné úředníky. Potom v pořadníku přeskočil ostatní čekatele a získal byt na jejich úkor. Mohl si také dekret koupit „načerno“: v Praze se dekret na třicetimetrový byt prodával koncem osmdesátých let minulého století podloudně za cca dvacet tisíc korun – zaplatilo se tomu, kdo byl držitelem dekretu, následně se kupující do bytu přihlásil a pak bylo možno dekret s pomocí různých

triků „převést“. Po této základní vysoké investici pak nájemce platil poměrně nízkou činží, a to podle toho, do které ze čtyř „kategorií“ byt spadal (čtvrtá kategorie měla zpravidla umyvadlo a společný záchod na chodbě). V rodinách se kvůli udržení dekretu provozovaly všemožné fígle, děti se přihlašovaly k pobytu u babiček a dědečků, aby stát příbytek nesebral, až prarodič zemře. Představa, že by si člověk mohl pořídit byt podle svých představ a v potřebné velikosti, patřila do říše snů – musel se spokojit s tím, co bylo, a být rád, že má střechu nad hlavou.

Socialistickou zvláštností byly též rozdělené byty a tzv. nadměrné metry. Když KSČ likvidovala buržoazii, určila, kolik metrů obyvatelné plochy stačí jedné lidské bytosti. Třeba v devadesáti- či stometrovém bytě pak zřídila dvě „bytové jednotky“, takže v něm žily dvě cizí rodiny. Později, za normalizace, se sloučení rozděleného bytu řešilo komplikovanými výměnami, opět korupcí atd. Nicméně na nadměrné metry si člověk stále musel „dát pozor“. Pokud obýval příliš velký byt, mohl být úředně vystěhován do menšího nebo dostat spolunájemníka.

Kvůli obtížím se získáním nájmu se lidé často rozhodli pořídit si byt družstevní. Sice byl dražší a stejně jim pak nepatřil, ale stávali se aspoň družstevními

podílníky. Dostat se do družstva však nebylo jednoduché, navíc stát sice poskytoval na výstavbu bytů a domů půjčky (jakási obdoba dnešních hypoték), ale za prvé na ně ani zdaleka každý příjmově nedosáhl a za druhé se na stavbě družstevního domu muselo fyzicky pracovat. V knize *Obyčejní lidé...?! vypráví o své zkušenosti s budováním takového bydlení lékař, který začal stavět v roce 1983. Vedle své náročné profese musel chodit každou sobotu a neděli „na brigádu“, odpracovat měl dle smlouvy šest a půl tisíce korun. Jelikož mohl jako lékař vykonávat na stavbě jen pomocné práce, počítalo se mu to tak, že za hodinu odpracoval 2,50 Kčs: „Takže já jsem za sto hodin odpracoval dvě stě padesát korun (...), takže za tisíc korun jsem musel odpracovat čtyři sta hodin a krát šest a půl, takže to vycházelo přes dva tisíce hodin.“ Do prvního vlastního bytu se lékař nastěhoval v roce 1989.*

S poslední skupinou lidí, a sice s lidmi žijícími v rodinných domech, to bylo obdobné. Relativní klid měli ve chvíli, kdy nemovitost zdědili nebo dostali od příbuzných. Postavit si nebo jenom rekonstruovat dům znamenalo totiž strašlivou dřinu, v podstatě celoživotní úkol pro celou rodinu, a to v zemi, kde se řada stavebních nezbytností nedala běžně koupit a kde neexistovali volně dostupní řemeslníci.

Kvůli obstarání kachliček či bojleru jezdili stavebníci přes půl republiky, a komu se povedlo získat třeba v roce 1985 na venkově takovou vymoženost jako telefon, ten už byl vlastně protekční nebo aspoň „zorientovaný“ (tj. věděl, jak obejít běžný úřední postup, s kým se dohodnout, koho uplatit).

Nutno dodat, že socialistické hospodaření se znárodněným „bytovým fondem“ se v sedmdesátých letech ocitlo v krizi a tisíce bytů nebylo možno obývat. V hlavním městě se například – ne zcela ojediněle – vyskytovaly byty, v nichž stropy podpíralo dřevěné lešení. Uměle stanovené nízké nájemné vycházelo z uměle stanovených nízkých platů, veškeré bydlení v bytech tedy stát mohutně dotoval, což si pochopitelně nemohl dovolit. Nová výstavba se omezovala prakticky jen na panelová sídliště, která postupně vyrůstala ve všech větších městech, byty v nich byly nekvalitní, život depresivní a znamenala architektonickou pohromu (to už je ale zase jiné téma).

V ČSSR se skutečně nevyskytovali bezdomovci: policejní stát, který udržoval umělou stoprocentní zaměstnanost, jejich existenci nepřipustil. Člověk, který neměl práci a bydlení, skončil v lepším případě v nějaké fabrice a na ubytovně, v horším (když se práci vyhýbal) v blázinci nebo ve vězení.

ŽÁDNÍ BEZDOMOVCI,
LEVNÉ BYDLENÍ PRO KAŽDÉHO?

Autoři textů:

Adam Drda, Karel Strachota

Texty byly poprvé vydány v roce 2016 v publikaci Komunismus v srdci Evropy za finanční podpory Evropské lidové strany

Na přípravě publikace se dále podílely:

Terezie Kolářková, Tereza Pelechová, Radka Prošková, Kateřina Saparová, Linda Šilingerová, Ivana Vránková, Kateřina Majdiaková

Autorky a autoři fotografií:

Karel Cudlín, Jaromír Čejka, Lubomír Kotek, Dana Kyndrová, Tomki Němec, Jindřich Štreit

Jazyková úprava:

Lenka Potužníková

Grafická úprava a sazba:

>o< Mowshe

Rok vydání: 2019

ISBN: 978-80-7591-029-5

© Člověk v tísni, o. p. s.

Všechna práva vyhrazena

JSNS.CZ

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

Člověk v tísni, o.p.s.

Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2

www.jsns.cz

email: jsns@jsns.cz

Jan Barta   Ondřej Fryc   Libor Winkler   Hana Dvořáková